

Корольчук В.В., старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НАРКОМАНІЇ

Наркоманія – це хворобливий потяг до наркотичних засобів. Поряд з наркотиками, останнім часом все більше поширюється немедичне вживання психотропних і сильнодіючих речовин, хворобливий потяг до яких називається токсикоманією.

У лютому 1995 року були прийняті два закони: "Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів" і "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними", що створили надійну правову базу для боротьби з наркоманією і токсикоманією. У цих законах наводиться поняття наркоманії як хворобливого психічного стану, зумовленого зловживанням наркотичними засобами, і такого, що характеризується психічною або фізичною залежністю від них. Наркоман – це особа, якій медичним закладом у визначеному порядку встановлено діагноз "наркоманія". Аналогічним є поняття "токсикоман" і "токсикоманія".

За Ініціативою України ООН оголосила останнє десятиріччя ХХ століття "Десятиріччю боротьби з наркоманією". Світове співтовариство здійснює боротьбу з поширенням наркотиків у таких напрямках:

1. Широка профілактична діяльність, спрямована на недопущення втягнення молоді у вживання наркотиків. З цією метою застосовуються найновіші досягнення медицини, психіатрії, педагогіки, залучається широка громадськість. Вважається, що цей напрямок мусить бути пріоритетним у кожній державі.

2. Силова боротьба з наркобізнесом із залученням спеціалізованих установ, військової техніки, фахово підготовлених працівників, контроль за відмиванням "брудних" грошей, захоплення наркокур'єрів і вихід через них на лідерів нрзкокартелів.

3. "Лібералізація" наркотичної проблеми, тобто перехід до легальної реалізації наркотиків через аптеки та інші торговельні заклади (йдеться щодо "легких" наркотиків). Це дає можливість контролювати ринок збуту наркотиків та проводити повний облік лікування наркоманів. Але практика показує, що депеналізація споживання наркотиків (Голландія, Швеція) не призводить до бажаних результатів. У наркоманів

лишається потяг до "важких" наркотиків. На наш погляд, такий напрямок боротьби з наркоманією не може бути прийнятним для України, хоча в Києві, Одесі та деяких інших містах у рамках проекту ВООЗ здійснюється видача наркоманам шприців, презервативів, дезрозчину тощо.

В Україні існує також міжвідомчий банк даних осіб, причетних до незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, створено єдиний реєстр хворих на наркоманію. У системі Національної поліції України функціонує Департамент протидії наркозлочинності.

В числі технічних заходів профілактики є розробка нових зразків техніки для збирання наркотичних культур з метою зменшення втрат врожаю, виведення сортів конопель без канабіноїдних сполучень і снотворного маку з низьким вмістом алкалоїдів, зменшення площ посівів конопелі, виокремлення плантацій для їх кращої охорони.

Важливим культурно-виховним заходом профілактики наркоманії є організація дозвілля молоді. Місцевій владі треба активніше створювати за місцем проживання і при навчальних закладах школи здоров'я, спортивні секції та інші гуртки, розширювати мережу клубів за Інтересами, бібліотек, музичних і художніх шкіл, вирішити питання про їх відвідування на пільгових умовах.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України "Про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд і порядок його проведення" здійснюється огляд осіб із груп ризику. Але в цілому форми надання допомоги хворим на наркоманію у медичних закладах як загального, так і закритого типу потребують удосконалення. Тут доцільно запозичити зарубіжні методи реабілітації наркоманів (за прикладами кооперативу Родольфо в Італії, общини Леві Петруса в Швеції, Делансі-стріт у США). Правда, дещо вже робиться в цьому плані у Львові та Одесі. Фахівці розробили антинаркотичні програми для учнів та батьків.

Серед правових заходів боротьби з наркоманією велике значення мають названі вище закони, що стали серйозним кроком уперед в регулюванні проблем, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. Ці закони відповідають міжнародним стандартам і водночас враховують нинішню ситуацію в Україні. Прийняття Закону "Про обов'язкове лікування хворих на алкоголізм та наркоманію" дасть змогу значно покращити наркотичну ситуацію шляхом активізації профілактичних заходів. Серйозно посилена кримінально-правова боротьба з незаконним обігом наркотиків. До Кримінального кодексу введена низка спеціальних норм про відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, незаконне їх виготовлення та збут тощо.

Правоохоронні органи у своїй профілактичній роботі аналізують дані, що характеризують як злочинців, так і споживачів наркотиків, фактори, які обумовлюють порушення антинаркоманійного

законодавства. Збиранням таких відомостей мають займатися всі служби поліції. Відповідна інформація має надходити і від органів охорони здоров'я, освіти, керівників трудових колективів, громадськості.

Запобігання наркоманії потребує ретельного аналізу оперативної обстановки на території, де мають місце нелегальний обіг наркотиків та їх немедичне вживання. Вивчаються чинники, що обумовлюють порушення антинаркоманійного законодавства та особи, які його порушують. Головним завданням при цьому є усунення цих чинників, або, принаймні, часткове перешкодження їх негативному впливу. Особливу увагу слід звернути на роботу з батьками, які мають підлітків з ознаками вживання наркотиків (сліди уколів на тілі, поява шприців, різке схуднення, блиск очей, постійне ковтання слини тощо).

Варто регулярно здійснювати оперативні відпрацювання підприємств і організацій, діяльність яких пов'язана з виробництвом чи використанням наркотичних засобів, хімічних реагентів, де можливе виготовлення синтетичних наркотиків, а також жилого сектора, гуртожитків, місць дозвілля, де ймовірно немедичне вживання наркотиків. До профілактичної роботи треба ширше долучати електронні та друковані засоби масової інформації, щоб разом із журналістами постійно виступали лікарі, працівники поліції, прокуратури, педагоги. Їх бесіди мають максимально враховувати аудиторію і бути спрямовані на розвінчення культу наркотиків, формувати негативне ставлення до осіб, які їх вживають і розповсюджують.